

Apjir/ e-ISSN: 2602-2893

Cilt: 7, Sayı: 2, 2023, ss. 262-273/ Volume: 7, Issue: 2, 2023, pp. 262-273

Journal homepage: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/apjir>

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

MÜŞTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

Neslihan KILIÇ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı, Konya
Graduate Student, Selcuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Hadith Konya/Turkey

nslhawn785@gmail.com

orcid.org/0000-0002-4243-1357

ror.org/045hgzm75

Öz

Hz. Peygamber'in İslam öncesinde Hanif geleneğine uygun ibadetleri yerine getirdiği rivayetlerden anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Müsteşrikler, onun da Mekkeli müşrikler gibi Lât ve Uzzâ adlı putlara taptığı iddiasını ortaya atmışlardır. Araştırmada rivayetin, isnad ve metin tahlili yapılmıştır. Ahmed b. Hanbel, rivayeti, Hz. Hatice'nin komşusu veya hizmetçisinden ferd bir tarikle nakletmektedir. Rivayet ilmi açısından haberin isnadı muttasıl ve râvileri sikadır. Rivayet edilmiş olan metnin son kısmında yer alan "Onların (müşriklerin) uyumadan önce taptıkları putları vardı" ifadesi tartışmanın mihrini teşkil etmektedir. Ravilerce habere ziyade edilmiş olan bu kısmın Müşriklerin günlük hayatına dair açıklama olduğu anlaşılmaktadır. Haberin, bağlamından koparılıp metin üzerinden tarihi boyutu ve dilin imkânları dikkate alınmadan ön yargılı bir yoruma tabi tutulduğu anlaşılmaktadır. Hadisin, doğru anlaşılması için öncelikle Hz. Peygamber'in bu haberi niçin, hangi tarihte söylediği tespit edilmesi önemlidir. Bu sebeple ilgili rivayet tarihi bilgiler ve Kur'an'ın muhtevası ile okunduğunda sözün kime, niçin, nerede, hangi olay üzerine söylendiği netleşmektedir. Rivayete eklenen son kısım: "Onların (müşriklerin) uyumadan önce taptıkları putları vardı" sözü ravilerinden birine ait ziyade olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Hz. Peygamber, İbadet, Eleştiri, Oryantalizm.

ANALYSING THE NARRATION WHICH THE ORIENTALISTS BASED THEIR CLAIM THAT THE PROPHET WORSHIPPED IDOLS

Abstract

It is understood from the narrations that the Prophet performed prayers in accordance with the Hanif tradition before Islam. However, the orientalist claimed that he also worshiped the idols Lat and Uzza, just like the Meccan polytheists. The research, based on this claim, evaluated the analysis of the isnad and text in terms of the science of hadith and the discussions on it. In the research, the narration, isnad and text analysis were made. Ahmed b. Hanbal, his narration, Hz. It is transmitted by an individual from Hatice's neighbor or servant. In terms of the science of narration, the attribution of the news is muttasil and its narrators are trustworthy.

Geliş Tarihi: 18.06.2023

Doi: doi.org/10.52115/apjir.1316282

Kabul Tarihi: 31.07.2023

The statement "They (the polytheists) had idols that they worshiped before they went to sleep" in the last part of the narrated text constitutes the axis of the discussion. It is understood that this part, which has been reported by the narrators, is an explanation of the daily life of the polytheists. It is understood that the news is detached from its context and subjected to a prejudiced interpretation through the text, without taking into account its historical dimension and the possibilities of language. In order to understand the hadith correctly, first of all, it is important to determine why and when the Prophet said this news. For this reason, when the related narration is read with historical information and the content of the Qur'an, it becomes clear to whom, why, where and on which event the word was said. The last part added to the narration: "They (the polytheists) had idols that they worshiped before they went to sleep" must belong to one of the narrators.

Key Words: Hadith, The Prophet, Worship, Criticism, Orientalism.

Atf / Cite as: Kılınç, Neslihan. "Müsteşriklerin Hz. Peygamber'in Putlara Taptığı İddiasına Dayanak Aldıkları Rivayetin Tahlili". *Apjir* 7/2 (Ağustos 2023), 262-273.

Giriş

İslam dininin ilk kaynağı olan Kur'ân-ı Kerîm, bir insanın dünya da ve ahirette ebedi mutluluğu yakalayabilmesinde hidâyet rehberidir. Bir Müslümanın, Allah'a ve Peygamberine karşı sorumluluklarını güzel bir şekilde yerine getirmesi Kur'ân-ı Kerîm'e ve sünnete hakkıyla tâbi olmasına bağlıdır. Allah, emir ve nehiyelerini insanlara ulaştırması için her topluma bir Peygamber göndermiştir. Allah, peygamberleri vahiy edileni tebliğ ve beyan görevleri yanında örnek olmaları sebebiyle kötülük ve günahattan korumuş, onların hatalı kararlarını vahiyle tashih etmiştir.

Hız. Muhammed, cahiliye toplumu olarak adlandırılan, her açıdan ahlâkî bir çöküntünün yaşandığı ve Allah inancı yanında puta tapıcılığın çok fazla yaygın olduğu bir dönemde ve mekânda doğmuş ve yetişmiştir. Bununla birlikte o, insanların benimsemiş olduğu her türlü sapkın inanç ve düşünceden uzak kalmış, ahlâkî özellikleri ve erdemleri ile hem yakın çevresinin hem de diğer insanların dikkatini çekmiş ve bu özellikleri ile toplumunda her zaman seçkin bir konuma sahip olmuştur. Nübüvvet öncesine dair nakledilen bilgilerde; Hız. Muhammed, İslamiyet öncesi hayatında cahiliye toplumunun tevhide aykırı şirk unsuru içeren dinî ibadet ve âdetlerinden uzak durmuş ve korunmuştur. Bu sebeple İslamiyet öncesi belli günlerde vakitlerini Hira Mağarasında uzlete ayırmış, gençlik yıllarını Hanif geleneğinde de var olan şekliyle tefekkür ve zikir ile geçirmiştir.¹ Bu tevhidi geleneğe ait ruhi olgunlaşma süreci, kendisine peygamberlik verilinceye kadar da devam etmiştir.² Allah, Peygamberlere kutsal görevi tevdi etmeden önce onlara birtakım işaretler göndermiş, onları nübüvvet ile şereflendirinceye kadar her türlü kötülüklerden sakındırmıştır. Hız. Peygamber de Hira Mağarasına çekilip yalnız kaldığı günlerde bir takım işaretlere şahit oluyor, yanından geçtiği her taş ve ağaç

¹ Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, *Müsned*, thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî (Mısır: Dâru Hicr, 1999), 3/76; Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil Buhârî, *el-Câmi'u's-Şâhihu'l-müsned min hadîsi Resûlillâh sallallahü 'aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih* (İstanbul: Çağrı, 1992), "Bedu'l-vahy" 1.

² Ebû Muhammed Maḥmûd b. Aḥmed Bedruddîn el-'Aynî, *Umdetu'l-Ķârî Şerhu Şâhihi'l-Buhârî* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-'Arabî, ts.), 1/56.

MÜSTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

kendisine selam veriyor, Hz. Peygamber'de onların selamını duyuyordu. Ağaçlar ve taşlar “Es-selâmü aleyke Yâ Rasûlallah” nidaları ile onu selamlıyor,³ ertesi günlerde gün ışması kadar açık ve sadık rüyalar görmeye başlıyordu.⁴

H. Muhammed'in günlerinin çoğunu Hira Mağarasında geçirmesi hem yakınları hem de Kureyş çevresinde konuşulur hale gelmişti. Kureyş kadınları bu konuda Hz. Hatice'yi gördüklerinde ona “Sen, Muhammed için nice fedâkarlıklar yaptın, pek çok mal sarf ettin. O ise şimdi seni terk edip gidiyor” dediklerinde Hz. Hatice “Sizin düşündüğünüz şeyler benim hatırıma gelmez, Hatırımda olanlar ise yakında ortaya çıkmalı” diyerek cevap vermiş,⁵ bir gün adına eşinin başına kötü bir hal geleceği endişesi taşımamıştı. Çünkü evlilik sürecinden öncede Hz. Peygamber'in diğer insanlardan ayrılan üstün özelliklerini biliyor, Rahip Bahira'nın yirmi sene evvel Hz. Muhammed'in nübüvvet ile şerefleeneceği⁶ yönünde ki sözleri ile hem kendini hem de eşini teskin ve teselli ediyordu.

H. Muhammed Hira Mağarasından döndüğü esnada bu dönemde yaşayan Hanif kimseler gibi ibadetlerini yapar ve Kâbe'yi tavaf ettikten sonra evine dönerdi.⁷ Çünkü Cahiliye döneminde de tehannüs yaygın bir ibadet etme şekli olarak benimsenmişti.⁸ Dinî yaşantısı yanında tüm özellikleri ile nübüvvet ile şereflemeden önce de Cahiliye toplumunda kabul gören ve Kur'ân-ı Kerîm'de güzel örnek olarak gösterilen Hz. Muhammed, ahlâkı ve erdemiyile herkesin dikkatini çekmiştir.

H. Muhammed'in, kendi toplumunda da bazı insanların takip ettiği Hanif geleneğine (tevhid inancına) sahip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu bilgiler tüm insanlığa gönderilmiş olan hayatını örnek almak için vahiyle teyit edilmiştir. Bi'set'ten önce de Hz. Peygamber'in güzel bir sirete sahip olması risalet tebliğ görevine seçilmesinin sebepleri arasında sayılabilir.

Araştırmaya konu olan Hz. Peygamber'in: “Allah'a yemin olsun ki Lât ve Uzzâ'ya asla tapmayacağım” rivayetini, Ahmed b. Hanbel iki farklı yerde aynı isnad ve metinle tahrir etmiştir. Hz. Hatice, adlı isnad edilen rivayetin, hadis isnad ve metin tahlili araştırmanın

³ İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî, *Sîretü İbn İshâk (Kitâbü's-sîre ve'l-meğâzi)*, ed. Süheyl Zekkâr (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1398), 120.

⁴ Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî el-Mısırî İbn Hişam, *es-Sîretü'n-Nebeviyye* (Beyrut, 1955), 1/216.

⁵ Ömer Sabuncu, *H. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği* (Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 44.

⁶ Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Ahmed Ebu Kasım vd. (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1987), 3/14.

⁷ İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Yesâr b. Hıyâr el-Muttalibî el-Kureşî el-Medenî, *Sîretü İbn İshâk (Kitâbü's-sîre ve'l-meğâzi)*, 121.

⁸ Taberi, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr b. Yezîd el-Âmülî et-Taberî el-Bağdâdî, *Târîh* (Beyrut: Dâru't-Türâs, 1387), 2/300.

konusudur. Rivayeti Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme, Hişam b. Urve'den, o da babası, Hatice bint Huveylid'in bir komşusu isnadıyla tahrir etmektedir.

حَدَّثَنَا أَبُو أُسَامَةَ حَمَّادُ بْنُ أُسَامَةَ، حَدَّثَنَا هِشَامُ يَعْنِي ابْنَ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: حَدَّثَنِي جَارٌ (خَادِمٌ) لِحَدِيحَةَ بِنْتِ خُوَيْلِدٍ، أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ وَهُوَ يَقُولُ لِحَدِيحَةَ: " أَيُّ حَدِيحَةَ، وَاللَّهِ لَا أَعْبُدُ اللَّاتَ، وَالْعَرَى وَاللَّهِ لَا أَعْبُدُ أَبَدًا ". قَالَ: فَتَقُولُ حَدِيحَةَ: خَلَّ اللَّاتُ خَلَّ الْعَرَى. قَالَ: كَانَتْ صَنَمَهُمُ الَّتِي كَانُوا يَعْْبُدُونَ ثُمَّ يَضْطَجِعُونَ

Ahmed b. Hanbel < Ebû Usâme Hammad b. Usâme < Hişam b. Urve < Babası < Hatice bint Huveylid'in Komşusu.⁹

"Hz. Peygamber'in Hz. Hatice'ye şöyle dediğini işittim: " Ey Hatice! Allah'a yemin ederim ki Lât ve Uzzâ'ya ibadet etmem. Allah'a yemin ederim ki asla da ibadet etmeyeceğim" buyurdu. Hz. Hatice de: Boşver Lât'ı, boşver Uzzâ'yı dedi. (Bir râvi): "Onların (müşriklerin) uyumadan önce taptıkları putları vardı" dedi."

Hz. Peygamber'in, İslam öncesi hayatında putlara taptığına dayanak alınan kısmı Ahmed b. Hanbel her iki eserde de "Kale" "dedi" şeklinde asıl metinden ayırmaktadır. Bu açıdan tercümede bunun Hz. Peygamber'e değil, bir raviye isnad edilmesi ve bununla Mekke müşriklerinin kastedildiği anlaşılmaktadır. isnad ve metin açısından bu kabul edildiği takdirde ihtilaf giderilmiş olmaktadır. Buna ilaveten rivayeti metin tahlili açısından tarihi düzleminde ilmi açıdan tetkik ve tespitlerle bu değerlendirilecek müsteşriklerin konuyla iddialarına cevap verilecektir. Rivayti öncelikle rivayet ilmi açısından değerlendirmek istiyoruz.

1. İsnad Analizi

1.Ahmed b. Hanbel < Ebû usâme < Hişam < Babası < Hatice bint Huveylid'in Komşusu.¹⁰

2.Ahmed b. Hanbel < Abdullah < Babası < Ebû Usâme < Hişam < Babası < Hatice bint Huveylid'in Komşusu.¹¹

Bu rivayet, Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'in'de ve *Fedâilü's-sahâbe* adlı bölümde iki farklı yerde aynı isnad ve metinle tahrir edilmiştir.

Hz. Peygamber

⁹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el Mervezî, *Müsned*, thk. 'Âdil Murşid v.dğr (Beyrut: Mu'essesetu'r-Risâle, 1421), 29/467 (No: 17947).

¹⁰ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 38/166 (No: 23067).

¹¹ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el Mervezî Ahmed b. Hanbel, *Fedâilü's-sahâbe*, ed. Vasıyyullah Muhammed Abbas (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1403), 2/851 (No: 1578).

MÜSTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK
ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

↓ سَمِعَ

Hatice bint Huveylid'in bir komşusu (Hizmetlisi)

↓ قَالَ: حَدَّثَنِي ،

Urve b. Zübeyr (öl. 94/712)

↓ عَنْ

Hişâm b. Urve (öl. 145-146/753)

↓ حَدَّثَنَا

Ebû Üsâme Hammâd b. Üsâme (öl. 201/816)

↓ حَدَّثَنَا

Ahmed b. Hanbel (öl.241/855)

Ahmed b. Hanbel'in bu rivayeti aldığı ravi Hammâd b. Üsâme b. Zeyd b. Süleyman b. Ziyâd olup, 201 yılının Şevval ayında Kûfe'de, seksen yaşındayken vefat etmiştir. Hayatı boyunca pek çok hadis rivâyet etmiş sika bir râvidir. Rivayetlerinde bazen tedlis yapmış ve bunları açıklamıştır. Ehl-i sünnet ve'l cemaat mezhebine mensup bir zattır.¹² Ebû Üsâme Kûfe'li olup hadis ehlinin bilgilerinden kabul edilir.¹³ İsmail b. Ebî Hâlid ve Hişam b. Urve'den hadis dinlemiş, Iraklı ve Horasanlı râviler kendisinden rivayette bulunmuştur.¹⁴ O tedlis yapmakla itham edilmiş olsa da İbn Maîn ve Ahmed b. Hanbel gibi birçok muhaddis tarafından sika olarak kabul edilmiştir. Nitekim Ahmed b. Hanbel, Ebû Üsâme'nin rivayet konusunda hiç hata yapmadığını belirtmiştir. Ebû Üsâme kendisinin yüz bin hadis yazdığını bildirmektedir.¹⁵ Âlimler, Ebû Üsâme'nin zabt sahibi olmasının yanında sadûk olduğunu, rivayetleri ile ihticac olunabileceğini belirtmişlerdir.¹⁶ Ebû

¹² Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Meni' el-Hâşimî, *Tabakâtü'l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990), 6/365-394

¹³ Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-İclî, *Târîhu's-sikât*, (b.y.: Dâru'l-Baz, 1405/1989), 1/130

¹⁴ Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî el-Büstî, *es-Sikât*, thk. Muhammed Abdulm-uîd Han, (Haydarabad: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmaniyye, 1393/ 1973) 6/222

¹⁵ Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâ'l*, thk. Ali Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1382/1963), 1/588

¹⁶ Ebul Fadl Ahmed b. Ali b. Muhammed b. Ahmed b. Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-tehzib* (Hind: Matabatu Dâiretü'l-Meârifin-Nizâmiyye, 1326), 3/2-3

Üsâme, Hişam b. Urve, Ubeydullah b. Ömer gibi âlimlerden rivayette bulunmuş, Saîd b. Süleyman el-Vâsîfî gibi âlimler kendisinden hadis tahsil etmiştir.¹⁷

Ebû Üsâme de rivayeti Hişâm b. Urve'den nakletmiştir. Hişam b. Urve'nin künyesi Ebû'l-Münzir'dir. Annesi Ümmü Veled'dir. Hadis ilminde sika, sebt ve hüccet sayılmıştır. Hayatı boyunca pek çok hadis rivayet etmiştir. Hicrî 146 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir.¹⁸ Hadis ilminde sika bir râvi olduğu zikredilmiştir.¹⁹ Aynı zamanda tabiindendir, hadis ilminde mümkün (sağlam) vera ve fazilet sahibi bir kişidir.²⁰ Hişam b. Urve, hadis ilminin meşhur imamlarından biri kabul edilmiştir. Yaşlılığı sebebiyle bazı rivâyetleri unuttuğu ve vehmettiği söylenmiştir.²¹ Hişam b. Urve, İbn Zübeyr, Câbir b. Abdullah, Vehb b. Keysan gibi âlimlerden hadis tahsil etmiş, sika ve hüccet bir râvidir. Hadis ilminde imam kabul edilmiştir.²²

Hişâm b. Urve, rivayeti babasından nakletmiştir. Künyesi, Ebû Abdullah olan Urve b. ez-Zübeyr, çok hadis rivayet etmiş, sika, âlim, güvenilir, sağlam ve fakih bir zattır. Mecah denen bir bölgede kabul edilen görüşe göre Hicrî 94 senesinde bir cuma günü vefat etmiştir. Bu yıla, pek çok fakih vefat ettiği için fakihler yılı denmiştir.²³ Urve b. Zübeyr hadis ilminde sika ve salihdir. Döneminde yaşanan iç savaşlara karışmamış bir zattır.²⁴ Medine ehlinin en faziletli âlimlerinden olup Hz. Ebû Bekir ve Hz. Aişe başta olmak üzere pek çok sahâbiden rivâyetlerde bulunmuştur. Hayatı boyunca her gün Kur'ân-ı Kerîm'in dörtte birini okumuş, Kur'an ve sünnete bağlı kalmıştır. Yaşadığı sağlık problemi nedeniyle ayağı kesilmiştir.²⁵ Urve b. Zübeyr, pek çok hadis rivâyet etmiş sika, salih ve güvenilir bir zat olmasının yanında Medine'nin yedi fukahâsından biri kabul edilmiştir.²⁶

Rivayetin sahabî ravisinin, Hz. Hatice'nin arkadaşlarından veya hizmetlilerinden biri olduğu haber verilmekle birlikte ismi meçhuldür. Burada olayı müşâhede ederek işiten sahabî kadının, Hz. Hatice'nin arkadaşı mı yoksa hizmetlisi mi olduğu hususundaki şüphe **جَار** ve **خَادِم** kelimelerinin imlasının benzerliğinden kaynaklanmış olmalıdır.

Ebû Üsâme müdellis olsa da haddesenâ lafzı ve cezm sığası ile rivayeti nakletmiştir. Sonuç olarak rivayetin ravileri, sika kimselerdir ancak Sahâbî râvisi meçhuldür. Sahâbenin hepsi

¹⁷ İbn Ebî Hâtim Ebû Muhammed Abdurrahman b. Muhammed er-Râzî, *el-Cerh ve't-ta'dil*, nşr. Tabatu Meclisi Dâirati'l Meârifî'l -Osmaniyye Haydarabad (Beyrut: Dâru İhyâi't- Tûrâsî'l-Arabî, 1271/1952), 3/132-133

¹⁸ İbn Sad, *Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/233

¹⁹ İclî, *Târîhu's-sikât*, 1/459

²⁰ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5/502

²¹ Zehebî, *Mizânü'l i'tidâl*, 4/301

²² İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, 9/63-64

²³ İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, 5/136-139

²⁴ İclî, *Târîhu's-sikât*, 1/331

²⁵ İbn Hibbân, *es-Sikât*, 5/194-195

²⁶ İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-tehzîb*, 7/180-185

MÜŞTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

adil sayılmakla birlikte bu husus rivayet için illet sayılabilir. Zira rivayet, hadis ilmi açısından ferd garîb, isnaddaki irsal sebebi ile munkatı'dır.

2. Metin Tahlili

Hiz. Peygamber'in, Hiz. Hatice'ye, "Vallahi Lât ve Uzzâ'ya tapmayacağım" şeklindeki beyanının arka planında ne gibi bir durum söz konusu oldu da Hiz. Hatice de: 'Boş ver Lât'ı, boş ver Uzzâ'yı' dedi. Yine rivayetin sonundaki "Onların uyumadan önce taptıkları putları vardı" açıklamasını kim yaptı? Sorularına cevaplandırılmalıdır.

Son açıklamayı yapan kişinin, isnadın aslına yakın olan Urve b. Zübeyr'in yapmış olması muhtemeldir. Metinde bu açıklamadaki çoğul zamiri **كَانَتْ صَنَمَهُمْ** ile Mekkeli müşrikler kastedilmektedir. Hiz. Peygamber ve eşi kastedilse idi tesniye zamiri **هَما** kullanılması dil açısından daha doğru olurdu.²⁷ Zira rivayetten de anlaşılacağı üzere puta tapma ve şirkin yaygın olduğu bu dönemde müşrikler, her türlü isteklerini putlara anlatıyor, hiçbir faydası olmayan, kendi elleriyle taptıkları bu cansız varlıklardan yardım bekliyorlar ve uyumadan önce onlara tapıyorlardı. İkinci olarak rivayetin sonundaki "kâle" lafzı ile ilk metinden bu kısmın ayrılmış olması ifadenin bir raviye ait idrac olduğuna işaret eder. Rivayetin sonundaki Hiz. Hatice'nin ifade ettiği 'Lât ve Uzzâ'yı bırak' ifadesi, adlarını bile anma anlamında olup Hiz. Peygamber'i teskin etme niteliğindedir.

İnsanları dünya ve ahirette kurtuluşa davet eden, her türlü kötülükten onları sakındırmaya çalışan ve bu yolda en güzel rehberimiz olan Hiz. Muhammed kendi döneminde her türlü ithama ve başkaldırıya maruz kaldığı gibi bazı oryantalistlerde bu rivayeti dayanak alarak Hiz. Peygamber'i putlara tapmakla itham etmişlerdir. Bu asılsız iddiayı serdeden müsteşriklerden bazıları ve iddiaları aşağıdaki şekildedir:

Abdülmesih b. İshâk el-Kindî (öl. 9.yüzyıl), İslamiyeti sert bir dille eleştirip, Hristiyanlığın hak din olduğunu iddia etmek üzere ele aldığı bir risalede; Hiz. Muhammed'in gençlik yıllarında Lât ve Uzzâ adındaki putlara taptığını iddia etmiş, aynı zamanda Hiz. Muhammed'i barbar ve putperest olarak nitelendirmiştir.²⁸

Brockelman da bu konuda Hiz. Muhammed'in tebliğın ilk yıllarında müşriklerin, Allah'ın kızları olarak nitelendirdiği üç tanrıçayı kabul ettiğini, tebliğ görevini yerine getirirken dahi putperest bir kişiliğe sahip olduğunu ve zamanla puta tapma ibadetinin kendisini tatmin etmemesiyle kendisinde Allah tasavvurunun, daha çok yerleşip gelişmesiyle putlara tapmayı bıraktığı şeklindeki iddiaları tekrar etmiştir.²⁹ Bu konuda Watt da Hiz. Muhammed'in kâfirûn sûresinin nâzil olmasıyla çoktanrıçılığı terk ettiğini iddia

²⁷ Takiyyüddîn B. Bedreddîn en-Nedvî, *es-Sîretün'n-nebeviyye* (Medine: Mecma'u'l-Melik Fehd, 1431), 23.

²⁸ Yavuz, "Kindî, Abdülmesih b. İshak".

²⁹ Carl Brockelmann, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1954), 14-15.

etmiştir.³⁰ Emile Dermenghem adlı müsteşrik de Hz. Muhammed'in , müşriklerin taptığı Uzzâ putuna bir tören merasiminde kurban kestğini söylemiş ve bunları herhangi bir kaynağa dayandırmayıp ortaya mesnetsiz bir söylenti atmıştır.³¹ M. Gaudefroy-Demombynes de, Hz. Peygamber'in de ilk Müslümanlar gibi Kâbe'nin üç büyük putu olan Lât, Uzzâ ve Menât'a saygı gösterdiğini³² ve bu iddiasını kişilerin inancında kültür saygınlığı kadar hiçbir şeyin sağlam temelli olmadığı teziyle³³ savunmaya çalışmıştır. Bu iddiasını desteklemek için İbnü'l-Kelbî'nin *Kitâbü'l-esnâm* adlı eserindeki rivayeti delil alarak, Hz. Peygamber'in atalarının kültüne ve Kâbe'nin putuna bağlı olduğunu aynı zamanda Uzza'ya bir kurban sunduğunu iddia etmektedir.³⁴ Bazı oryantalistlerin dayanak aldığı bu rivayet, İbnü'l-Kelbî de şu şekilde geçmektedir: Bize ulaştığına göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Ben kavmimin dini üzereyken Uzza'ya boz bir kurban sundum.”³⁵ Rivayetten de anlaşılacaktır ki İbnü'l-Kelbî bu rivayeti isnad zinciri olmadan zikretmiş ve bu hususta herhangi bir açıklama yapmamıştır. Hadislerin güvenilirliği konusunda *Kütüb-i sitte* gibi en temel kaynaklara dahi güvenilemeyeceğini savunan oryantalistlerin, söz konusu *Kur'ân-ı Kerîm* ve hadisler olunca bu tür metruk rivayetleri İslamiyet'i karalamak için dayanak aldıkları görülmektedir.

Rivayet metninin son kısmını dayanak alan Samuel Margoliouth adlı müsteşrik de Hz. Peygamber'in nübüvvetten önce putlara taptığını iddia etmiş, onun epilepsi hastası olduğunu, itibar kazanmak için Ficar Savaşına katıldığını, şiir öğrenmek için Ukaz Panayırını ziyaret ettiğini ve esas amacının siyaset olduğu³⁶ çıkarımı gibi pek çok asılsız tezler ileri sürmüştür. Bu oryantalistlerin zikretmiş olduğumuz bu görüşleri, İslam karşıtı pek çok kişi tarafından; Hz. Muhammed'in putlara taptığı iddiasına dayanak alınmıştır.

Hz. Peygamber'in putlara taptığı yönündeki bu iddiaların temelinde Garanik hadisesinin de etkili olduğu ve oryantalistlerin bu olayı kaynak göstererek asılsız ithamlarda bulunduğu da anlaşılabilir. Rivayetlere göre Garanik hadisesi şu şekilde vuku bulmuştur: Hz. Peygamber Kureyş'in kendinden çekindiğini ve müşriklerin Müslümanlara karşı eziyet ve zulmünü görünce, keşke bunları bana yakınlaştıracak bir vahiy inseye temennide bulunmuş ve o esnada Necm Sûresi nâzil olmuştur. Hz. Muhammed sûreyi okurken “gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı ve üçüncüsü olan Menâtı”? ayetlerine gelince

³⁰ W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. M. Rami Ayas - Azmi Yüksel (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1986), 114.

³¹ Seyfullah Kara, “Hz. Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (2005), 156-157.

³² İsmail Cerrahoğlu, “Garanik Meselesinin İstismarcıları”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1-2 (1981), 75.

³³ Ali Osman Ateş, “Putlara Kurban Kesme ve Allah'tan Başka Adına Kesilenlerden Yeme Konusunda Hz. Peygamberin Tutumu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1987), 371.

³⁴ Ali Osman Ateş, “Putlara Kurban Kesme ve Allah'tan Başka Adına Kesilenlerden Yeme Konusunda Hz. Peygamberin Tutumu”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 354.

³⁵ İbnü'l Kelbî Hişâm b. Muhammed, *Kitâbü'l- Esnâm*, nşr. (Darü'l-Kütübü'l-Misriyye), 19.

³⁶ Muhammed Mehr Ali, *İhtimânu-bi's-sîreti'n-neveviyye bi'l-lüğati'l-ingilizce*, nşr. (Medîne-i Münevvere: Mücemeü'l-Melik-Li-Tıbbâ'ati'l-Mushafi'ş-Şerif, ts.), 35-36.

MÜŞTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

bunun devamında “Onlar yüce kuğu kuşlarıdır, şefaatleri umulur” demiştir.³⁷ Hz. Peygamber sûreyi okuduktan sonra suredeki secde ayetinden dolayı secde yapmış ve orada bulunan Müslümanlarda secde etmişlerdir. Bu olaya şahit olan müşrikler Hz. Peygamber ve kendi aralarında bir uzlaşma olduğu kanısına varmışlardır. Tarih ve tefsir kaynakları göstermektedir ki Kâdî Beydâvî ve Muhammed b. İshâk gibi alimler ve müfessirlerin pek çoğu böyle bir olayın vuku bulmadığını, bu rivayetin nakil yönünden sabit olmadığını ve ravilerinin de yalancılıkla itham edildiğini ifade etmişlerdir. Hz. Peygamber, müşriklerin İslamiyet’e karşı takınmış oldukları bu olumsuz faaliyetlerin tümüne rağmen hakikatten bir an bile ayrılmamış, vahyi insanlara tebliğ ederken kendi arzusuna göre asla konuşmamıştır. Ayetlerde zikredilmiş gibi gösterilen bu tazim ifadeleri yalnızca putların hakaret ve hiçliğine işaret etmek için bir alay ifadesinden ibarettir.³⁸

Mekke döneminde müşrikler, Hz. Peygamber’in risâlet nurunu söndürmek için bütün yolları denemişlerdir. Bu tekliflerinden biri de bir yıl müşriklerin Müslümanlarla Allah’a ibadet etmesi, diğer yılda müşriklerle Müslümanların Lât ve Uzzâ’ya tapmasıydı. Konu edindiğimiz rivayetten anlaşılacağı üzere bu teklife tepki gösteren Hz. Peygamber, yeminle bu teklifi reddetmiş ve Hz. Hatice de onu teskin etmiştir. Hz. Hatice Hz. Peygamber’e nübüvvet öncesinde destek olduğu gibi sonrasında da ona destek vermiş ve iman eden ilk kişi olmuştur. Yüce Allah bu konuda müşriklerin, bir yıl Allah’a, bir yıl da Hz. Peygamber’in onların ilahlarına tapınma teklifleri üzerine Kâfirûn sûresini indirilmiştir.³⁹

Bu ayetler şöyledir:

1. De ki: Ey Kâfirler!
2. Ben sizin taptıklarınıza tapmam.
3. Siz de benim taptığıma tapacak insanlar değilsiniz.
4. Ben asla sizin taptıklarınıza tapacak değilim.
5. Siz de benim ibadet ettiğim Allah’a ibadet edecek değilsiniz.
6. Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.⁴⁰

Haberde Hz. Peygamber’in vahiy doğrultusunda bütün benliği ile putlara tapmayı reddettiğini adeta haykırdığı görülmektedir. Allah, hitabına, ilk “kûl” (قُلْ) “o müşriklere

³⁷ İsmail Cerrahoğlu, “Garanik Meselesinin İstismarcıları”, 72.

³⁸ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kurân Dili*, çev. Sadrettin Gümüş vdğ. (İstanbul: Azim Dağıtım Yayınları, 2012), 7/341.

³⁹ Muhammed Ali es-Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsir*, trc. Sadrettin Gümüş vd. (İstanbul: Ensar Yayınları, 2019), 383-384.

⁴⁰ Kur'an-ı Kerim, Kafirûn 1-6

de” emri ile başlamıştır. Hz. Peygamber, Kâfirlere, “ben sizin tapmakta olduğunuza tapmam, herhangi bir yararı olmayan, kendilerine ibadet edenlerden hiçbir şeyi defedemeyen tanrılardan uzağım ve siz de benim Hak olarak bildiğim Allah’a ibadet etmekten uzaksınız “ demiştir. Burada “tapmam” ifadesi ne geçmişte taptım ne şimdi ne de gelecekte o putlara tapmam ve tapmayacağım anlamındadır. Hz. Peygamber, kâfirlere: “Sizin dininiz size benim dinim bana” demekle müşriklerin hem ilahlarının hem de ibadetlerini reddetmektedir.⁴¹

Sonuç

Sonuç olarak Müsteşriklerin iddialarına dayanak aldıkları bu rivayeti yanlış anladıkları veya kasıtlı bir tevile tabi tuttıkları anlaşılmaktadır. Bir rivayetin doğru şekilde anlaşılması tarih, sebab-i vürûd ve Kur’ân’ın muhtevası bağlamında okunmasına bağlıdır. Hadis metinlerini literal ve hatta dil kaidelerine dikkat etmeden anlama çabaları hataya düşülmesinin temel sebepleridir. Müsteşrikler, mezkûr rivayeti dikkate alarak bilinçli bir tevile Hz. Peygamber’e ithamda bulunmuşlardır. Bu açıdan onların metodlarının, veri de seçicilik, algı ve yaklaşımda subjektif davrandıklarını ortaya koymaktadır.

Bu rivayet, tarihi bağlamında ve Kur’ân’ın muhtevası üzerinden okunduğunda Mekke’de müşriklerin bir gün Allah’a bir gün putlara ibadet önerisinin Hz. Peygamber’in şiddetle reddini ifade etmektedir. Müsteşriklerin rivayetleri bağlamından kopararak metni bazı peşin hükümlerle okuyarak Hz. Peygamber’e yapılan saldırıları açıkça ortadadır.

İnsanların, hayatın her safhasında kendilerine rehber edindikleri peygamberler, nübüvvet sonrasında olduğu gibi öncesinde de tüm yaşantılarıyla insanlara örnek olmuşlardır. Toplumların içinde buldukları en karanlık zamanlar da dahî kirli zihniyetlerden uzak bir hayat tercih eden peygamberler, her nerede olurlarsa olsunlar Hanif dininin etkilerini üzerlerinde taşımışlardır. Hz. İbrahim’den başlayarak Hz. Muhammed’e kadar devam eden risalet davasında tüm peygamberler akıl ve üstün idrak kabiliyetleri sayesinde yüce ve aşkın varlığın yaratıcı olduğu kabul etmiş, onun var olduğu bilinciyle hareket etmişlerdir.

Sonuç olarak mezkûr rivayetten de anlaşılmaktadır ki Hz. Peygamber tebliğ görevini üstlenmeden önce de putlara tapmaktan uzak durmuş, bu sürece kadar günlerini Hira Mağarasında tehannüs ederek geçirmiştir. Şahit olduğu her olay karşısında putlara tapmayacağını dile getirmiş her konuda olduğu gibi eşi Hz. Hatice’nin sözleri ile teselli bulmuştur.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

⁴¹ Sâbûnî, *Safvetü’l-tefâsir*, 381.

MÜSTEŞRİKLERİN HZ. PEYGAMBER'İN PUTLARA TAPTIĞI İDDİASINA DAYANAK
ALDIKLARI RİVAYETİN TAHLİLİ

Yazar(lar) / Author(s): Neslihan Kılınç

Finansman / Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadıklarını kabul ederler. / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *Fedâilu's-sahâbe*. nşr. Vasiyyullah Muhammed Abbas, Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1403/1983.
- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed. *Müsnedü'l-îmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnaût, Âdil Mü'rşid vd. 45 Cilt. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1998.
- Ali, Muhammed Mehr. *İhtimâmu-bi's-sîreti'n-neveviyye bi'l-lügati'l-ingilizce*. Medine-i Münevvere: Mücemmeü'l-Melik-Li-Tıbbâ'ti'l-Mushafi's-Şerif, ts.
- Ateş, Ali Osman. "Putlara Kurban Kesme ve Allah'tan Balkası Adına Kesilenlerden Yeme Konusunda Hz. Peygamber'in Tutumu". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir, 4 (1987), 354. <http://isamveri.org>
- ‘Aynî, Ebû Muhammed Maḥmûd b. Aḥmed Bedruddîn el-‘Umdetu'l-Kârî Şerḥu Şaḥîḥi'l-Buḥârî. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsî'l-‘Arabî, ts.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-şâḥîḥu'l-müsned min ḥadîsi Resûlillâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih*. İstanbul: Çağrı, 1992
- Carl Brockelmann, *İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi*, çev. Neşet Çağatay (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1954)
- Cerrahoğlu, İsmail. "Garanik Meselesinin İstismarcıları", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 24/1-2 (1981)
- Ebû Dâvûd Süleymân b. Dâvûd b. el-Cârûd et-Tayâlisî, *Müsned*, thk. Muhammed b. Abdülmuhsin et-Türkî. Mısır: Dâru Hicr, 1999.
- Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî el-Büstî. *es-Sikât*. thk. Muhammed Abdulmuḥid Han. Haydarabad: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmaniyye, 1393/ 1973.
- İbn Ebî Hâtîm, Ebû Muhammed Abdurrahmân b. İdrîs er-Râzî. *el-Cerh ve't-ta'dîl*. Beyrut: Dâru İhyâu Türâsî'l Arabî, 1271/1952.
- İbn Hacer, Ebu'l-Fazl Şihâbüddin Ahmed b. Ali b. Muhammed el-Askalânî. *Tehzîbü't-tehzîb*. Hind: Matba'tu-Dâiratü'l-Meârifin-Nizâmîyye, 1326.
- İbn Hibbân, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hibbân b. Ahmed et-Temîmî el-Büstî. *es-Sikât*. thk. Muhammed Abdulmuḥid Hân. Haydarabâd Dekkan: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmaniyye, 1393/1973.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî. *Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990.
- İbnü'l Kelbî, Hişâm b. Muhammed, *Kitâbü'l-Esnâm*. Dârü'l-Kütübi'l-Mısrîyye, ts.
- İclî, Ebu'l-Hasen Ahmed b. Abdillâh b. Sâlih el-. *Târîhu's-sikat*. nşr. Abdü'l-mu'tî Emîn Kal'acî. Dâru'l-Bâz, 1405/1989.
- Kara, Seyfullah. "Hz. Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılmasında Metodolojik Yaklaşımın Önemi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (2005), 156-157.
- Sâbûnî, Muhammed Ali es-. *Safvetü't-tefâsir*. çev. Sadrettin Gümüş vd. 7 Cilt. İstanbul: Ensar Yayınları, 2019.
- Watt, W. Montgomery. *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. M. Rami Ayas - Azmi Yüksel (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 1986)
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Kindî, Abdülmesîh b. İshak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili. sad. İsmail Karaçam vd. İstanbul: Azim Dağıtım Yayınları, 2012.
- Yıkılmaz, Yusuf. "The Life Of Mahomet" Adlı Eseri Çerçevesinde Sır William Mur'in Siyere Bakışı. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Zehebî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-. *Mizânü'l-i'tidâl fi nakdi'r-ricâl*. thk. Ali Muhammed el-Becâvî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1382/1963.